

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

До захисту допускається
Завідувач кафедри, проф.
_____ В. М. Боронос
« ____ » _____ 20__ р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

НА ТЕМУ:

АНАЛІЗ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Освітній рівень “Бакалавр”

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Керівник роботи:

(підпис)

Рубанов П.М.

(ініціали, прізвище)

Студент:

(підпис)

Сербалюк І.В.

(ініціали, прізвище)

Група:

Ф-61/2-7

Суми 2020

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 50 стор., 8 рис., 2 табл., 57 джерел, 1 додаток.

Метою дипломної роботи є розгляд сутності фінансового ринку, дослідження процесу становлення та розвитку фінансового ринку України.

Об'єктом дослідження виступають економічні відносини, які виникають у процесі становлення і розвитку фінансового ринку України.

Предметом дослідження є фінансовий ринок України.

Методи дослідження: синтезу, аналізу, статистичний, розрахунково-нормативний, балансовий, порівняння.

Основна частина дипломної роботи складається з трьох розділів. У першому розділі розкрито поняття і сутність фінансового ринку, розглянуто етапи становлення фінансового ринку в Україні. Другий розділ є аналітично-дослідницьким, у ньому проведено аналіз сучасного стану фінансового ринку України. У третьому розділі містяться аналіз проблем розвитку фінансового ринку України на сучасному етапі і перспективи його розвитку.

ФІНАНСОВИЙ РИНОК, ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ, КРЕДИТНИЙ РИНОК, ФОНДОВИЙ РИНОК, СТРАХОВИЙ РИНОК.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1 СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО РИНКУ ТА СПЕЦИФІКА ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....	7
1.1 Поняття сутності фінансового ринку	7
1.2 Етапи становлення фінансового ринку в Україні	13
2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	20
3 ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	32
3.1 Проблеми розвитку фінансового ринку України на сучасному етапі	32
3.2 Перспективи розвитку фінансового ринку України	36
ВИСНОВКИ.....	39
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ.....	42
ДОДАТОК А Динаміка основних показників розвитку страхового ринку за 2015-2019 роки.....	50

ВСТУП

Фінансовий ринок завжди був невід'ємною складовою ринкової економічної системи, що забезпечує функціонування і зростання суспільного господарства, концентрацію і централізацію фінансових ресурсів на перспективних напрямках економічного розвитку, збалансованість суспільного відтворення, цивілізоване фінансування дефіциту державного бюджету. Протягом ХХ століття значення фінансового ринку в економіці розвинених країн істотно зросла, його стабільне функціонування стало обов'язковою передумовою економічного прогресу, політичної і соціальної рівноваги в суспільстві. З розгортанням процесів фінансової глобалізації фінансовий ринок перетворився на домінуючий фактор розвитку господарської системи, який впливає на всі її структурні рівні.

Сучасний фінансовий ринок в Україні ще перебуває в стадії формування. Його основна проблема полягає в нездатності забезпечити ефективний перерозподіл фінансових ресурсів, необхідне для вирішення завдань модернізації вітчизняної економіки і створення інноваційного імпульсу відтворювальним процесам. У істотній мірі це пов'язано з нерівномірністю просторової динаміки фінансового капіталу в ході ринкових реформ, неоднорідністю економічного і фінансового простору країни, фундаментальної асиметрії між регіонами за масштабами фінансового потенціалу, локалізації фінансової інституційної інфраструктури, ступенем інвестиційної привабливості.

Основні методологічні підходи до дослідження фінансових відносин і фундаментальні положення теорії фінансового ринку розроблені в класичних працях А. Гершенкрона, Р. Гильфердинга, Р. Голдсмита, Х. Патрика, Дж. М. Кейнса, К. Маркса, А. Маршалла, М. Міллера, Ф. Модільяні, Х. Мінскі, Ф. Мишкіна, А. Пігу, Л. Рея, Дж. Стігліца, Дж. Тобіна, Ч. Уолена, М. Фрідмена, Й. Шумпетера та ін.

Специфіка становлення фінансового ринку в умовах ринкових перетворень економіки України розкрита в роботах І. Балабанова, Л. Бєлих,

І. Бланка, А. Булатова, Н. Воєводській, А. Грязнова, В. Дейнега, С. Захарова, Я. Міркіна, Д. Михайлова, А. Столярова, Е. Чекмарьової, В. Русинова, В. Сенчагова, О. Симановський, В. Усоскіна та ін. Різні аспекти розвитку фінансового ринку розглядаються у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників [29-56].

Метою дипломної роботи є розгляд сутності фінансового ринку, дослідження процесу становлення та розвитку фінансового ринку України.

Відповідно до мети, завданнями дослідження є:

- дослідити сутність фінансового ринку;
- розглянути ключові етапи становлення фінансового ринку України;
- здійснити аналіз сучасного стану фінансового ринку України;
- виділити проблеми розвитку фінансового ринку України на сучасному етапі;
- визначити перспективи розвитку фінансового ринку України.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі становлення і розвитку фінансового ринку України.

Предметом дослідження є фінансовий ринок України.

У якості методів дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи, а саме: аналізу, синтезу, метод порівняння, статистичний метод, розрахунково-нормативний та балансовий.

Основна частина дипломної роботи складається з трьох розділів. У першому розділі розкрито поняття і сутність фінансового ринку, розглянуто етапи становлення фінансового ринку в Україні. Другий розділ є аналітично-дослідницьким, у ньому проведено аналіз сучасного стану фінансового ринку України. У третьому розділі містяться аналіз проблем розвитку фінансового ринку України на сучасному етапі і перспективи його розвитку.

Інформаційну базу становили нормативні акти, статті періодичних видань, монографії, підручники та офіційна статистика НБУ, НКЦПФР та Нацкомфінпослуг.

1 СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО РИНКУ ТА СПЕЦИФІКА ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

1.1 Поняття сутності фінансового ринку

У сучасній економічній науці існує кілька визначень такого поняття як «фінансовий ринок». В першу чергу варто відзначити, що фінансовий ринок, як і будь-який інший ринок, – це система відносин між покупцями і продавцями. Тільки в даному випадку взаємодія цих суб'єктів відбувається при здійсненні операцій обміну різними видами фінансів і фінансових послуг. Наприклад, мобілізація капіталу, видача кредиту, проведення будь-яких обмінних грошових операцій, а також інвестування коштів у різні проекти.

Фінансовий ринок може бути визначений як сфера реалізації фінансових активів та економічних відносин, що виникають при погодженні інтересів продавців і покупців цих активів, тобто майнових прав, що належать державі, фірмі або домогосподарству [12].

Інше визначення фінансового ринку має на увазі, що це специфічна сфера фінансових відносин, де здійснюється рух фінансових ресурсів, і формуються попит і пропозиція на них [11]. Ринок фінансів також можна назвати структурою, за допомогою якої в умовах ринкової економіки створюється можливість запозичень, купівлі-продажу цінних паперів, інвестиційних товарів та інших активів, що володіють високою ліквідністю [3].

З точки зору економічної теорії, фінансовий ринок – це своєрідний економічний інститут, на якому формуються попит і пропозиції на різні фінансові активи та інструменти в процесі угод їх купівлі-продажу [13].

Аналізуючи всі ці визначення фінансового ринку можна виділити головні складові поняття даного ринку: це система економічних відносин, в якій об'єкт – це угоди між її учасниками, пов'язані з фінансовими ресурсами. Функціональне призначення фінансового ринку – це посередництво в русі

фінансів між його учасниками. Тому основна роль на ринку відведена фінансовим інструментам, які направляють ті самі фінансові ресурси від одного суб'єкта ринку до іншого.

Фінансові інструменти – це документально оформлені відповідно до чинного законодавства грошові зобов'язання економічних суб'єктів [14].

Згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) під фінансовим інструментом розуміється договір, укладений двома сторонами, відповідно до якого у однієї сторони виникає фінансовий актив, а у другій з'являється фінансове зобов'язання [14].

Фінансовий ринок може бути як національним (всі угоди відбуваються всередині однієї країни), так і світовим (учасники ринку представляють різні держави). Світовий фінансовий ринок – це сукупність національних і міжнародних ринків, що забезпечують розподіл, акумуляцію і перерозподіл грошових капіталів між суб'єктами ринку за допомогою фінансових установ з метою досягнення нормального співвідношення між пропозицією і попитом на капітал.

Світовий фінансовий ринок за своєю економічною сутністю є системою певних відносин і своєрідний механізм збору і перерозподілу на конкурентній основі фінансових ресурсів між країнами, регіонами, галузями і інституційними одиницями [15].

Фінансові ринки можуть існувати в декількох формах.

– у вигляді організованих ринків, як це відбувається при біржовій торгівлі, коли угоди укладаються в стандартизованій інфраструктурі з системою клірингу та взаємних розрахунків через централізований депозитарій.

– у вигляді прямих угод, прикладом яких є міжбанківський ринок.

– у формі роздрібних взаємин, коли банки пропонують свої послуги юридичним і фізичним особам [13].

Всі учасники фінансових ринків діляться на три групи: кредитори (продавці), позичальники (покупці) та посередники. Також необхідно

виділити ще одних прихованих учасників ринку – регулюючі органи, які займають особливе місце в усій структурі фінансового ринку.

Оскільки фінансовий ринок досить різноманітний і включає велику кількість різних суб'єктів та інструментів, то відповідно існує кілька класифікацій, що виділяють більш вузькі сектори фінансового ринку. Виходячи зі спеціалізації і використовуваних фінансових інструментів виділяють наступні види фінансових ринків:

- валютний ринок;
- кредитний ринок;
- фондовий ринок (ринок цінних паперів);
- ринок дорогоцінних металів;
- страховий ринок.

Незважаючи на спеціалізацію кожного ринку, перед усіма ними стоїть одне завдання – це ефективне накопичення і перерозподіл ресурсів.

На валютному ринку здійснюються операції з купівлі-продажу валют, основними суб'єктами тут виступають банки та інші кредитно-фінансові інститути. Іншими словами, валютний ринок – це система економічних відносин між банками, а також між банками і їх клієнтами з приводу купівлі-продажу іноземної валюти [17]. Всі угоди на валютному ринку можуть відбуватися двома способами: на валютній біржі, або минаючи біржу між самими банками (міжбанківський валютний ринок). Виходячи з даного визначення, головна роль відводиться на цьому ринку саме банкам, оскільки всі операції, пов'язані з обміном валюти, повинні проходити саме через них.

Валютний ринок має велике значення для розвитку світової економіки. По-перше, валютний ринок формує курси валют залежно від їх попиту і пропозиції. По-друге, він виступає в якості інструменту державного управління при проведенні грошово-кредитної політики. Крім того, для суб'єктів економіки валютний ринок являє собою своєрідний захисний механізм від валютних ризиків і спекулятивних угод. А також через валютний ринок проводиться весь міжнародний оборот товарів і послуг [17].

На сьогоднішній день найбільш розвинутий сектор фінансового ринку – це кредитний ринок. Можна сказати, що саме він є основним механізмом, що стимулює розвиток і зростання ринкової економіки.

Об'єктом угод на цьому ринку є кредитні відношення, що виникають між кредитором (продавцем) і позичальником (покупцем). Іншими словами, всі операції, пов'язані із видачею, використанням та погашенням кредитів або позичок, що здійснюються на даному ринку.

На відміну від валютного ринку, тут угоди можуть проводитися без участі банків і інших кредитних інститутів, наприклад, між компаніями або будь-якими іншими установами. Всі суб'єкти даного ринку поділяються на кредиторів і позичальників. Кредитори мають певні фінансові ресурси (наприклад, власні кошти, залучений капітал і т. д.), які вони надають позичальнику на якийсь період часу на умовах повернення і виплати відсотків.

Наступний сектор – це фондовий ринок, де відбувається перерозподіл фінансових ресурсів через різні цінні папери: акції, облігації, опціони, паї, векселі та ін. Фондовий ринок прийнято ділити на два види: первинний ринок, де відбувається первинне розміщення цих активів, і вторинний, на якому звертаються вже випущені цінні папери. Також фондовий ринок може бути біржовим і позабіржовим в залежності від того, де перебувають в обігу цінні папери.

Фондовий ринок виник в результаті необхідності залучення приватних капіталів для товарного виробництва за допомогою випуску акцій і облігацій. Таким чином, ринок цінних паперів посприяв виникненню і розвитку багатьох підприємств, а також різних галузей господарства. У зв'язку з чим для багатьох держав світу розвиток фондового ринку є пріоритетним завданням при управлінні економікою країни [16].

Функціонування ринку цінних паперів впорядковує багато процесів в національній економіці, сприяє підвищенню ефективності процесу інвестування. На ринку цінних паперів діє налагоджений механізм швидкого

проведення операцій. Тому говорять про його високу ліквідність. Крім того, механізм ціноутворення на фондовому ринку вибудовується таким чином, що ціни фондового ринку використовуються не тільки для аналізу при прийнятті інвестиційних рішень, але і для розрахунків спеціальних показників – індексів, які застосовуються при характеристиці поточної макроекономічної ситуації, а їх динаміка є основою для прогнозування [18].

До суб'єктів ринку цінних паперів відносяться дилери, брокери, депозитарії, біржі, реєстратори, клірингові компанії. Таке різноманіття учасників говорить про велику кількість здійснюваних на ринку угод і їх відмінностях один від одного.

Фондовий ринок дуже тісно пов'язаний з валютним і кредитним ринками, оскільки часто цінні папери можуть виконувати ті ж функції, що і звичайні платіжні засоби: наприклад, оплату за який-небудь товар або послугу можна робити через чек або вексель.

Більш вузьким, але не менш важливим сегментом фінансового ринку є ринок дорогоцінних металів. Ринок дорогоцінних металів включає в себе економічні відносини між учасниками ринку, засновані на угодах купівлі-продажу різних дорогоцінних металів на етапах їх розвідки, видобутку, переробки, а також готових виробів. Останнім часом цей ринок став розширюватися: валютні операції стали більш ризикові, і інвестори вважають за краще вкладати кошти в більш стабільні активи, такі як дорогоцінні метали, для створення фінансових резервів.

Об'єктами даного ринку є наступні дорогоцінні метали: золото, срібло, а також метали платинової групи (платина, родій, осмій, іридій, паладій, рутеній). Дорогоцінні метали можуть бути предметом інвестування, а також використовуватися в промисловості при виробництві будь-яких товарів (наприклад, медичне обладнання). Крім того, деякі дорогоцінні метали, такі як золото або срібло, можуть виступати як валютний актив і виконувати деякі функції грошей.

Завершає список основних напрямків фінансового ринку страховий ринок, на якому укладаються угоди щодо страхових продуктів. Даний ринок досить специфічний, оскільки він спрямований більше не на перерозподіл фінансових ресурсів, а на зниження ризиків інвестування і забезпечення страхового захисту.

Сутність страхування дуже тісно пов'язана з фінансами, банківською сферою та іншими фінансовими інститутами, де реалізуються страхові відносини. Крім того, обов'язковою умовою суспільного відтворення є саме страхування. Страховий ринок не тільки активно впливає на процес розширення виробництва, але і на фінансові потоки через страховий фонд [9].

На страховому ринку виділяють наступних учасників: страховики, перестраховики та об'єднання страховиків – продавці; страхові агенти та страхові брокери – посередники; покупцями можуть бути як фізичні, так і юридичні особи.

Страховий ринок виконує кілька функцій. По-перше, він забезпечує страховий захист покупцям у вигляді відшкодування збитків при настанні страхових випадків. По-друге, дозволяє накопичити кошти за договором страхування. Такі договори укладаються на певні суму і період часу. Крім того, на страховому ринку учасники також можуть займатися інвестуванням тимчасово вільних фінансових ресурсів в ті ж цінні папери, нерухомість тощо.

Фінансовий ринок також можна розглянути за часовою ознакою, тоді він буде ділитися на грошовий ринок і ринок капіталів. На грошовому ринку відбувається управління ліквідністю: ринок короткострокових фінансових інструментів і боргових зобов'язань, терміном до одного року. Іншими словами, це сфера грошового обігу, безстрокових депозитних вкладів, строкових депозитних вкладів, міжбанківських кредитів і т. д. [12]. На ринку капіталів відбувається оборот середньострокових і довгострокових капіталів і зобов'язань, терміном від одного року і більше. За допомогою ринку

капіталів компанії отримують основні джерела фінансування для своєї господарської діяльності.

Розглянувши сутність та структуру фінансового ринку можна зробити висновок, що ступінь розвиненості фінансового ринку сприяє більш ефективному розподілу капіталу. Ще однією важливою обставиною є те, що фінансового ринку сприяє розвитку інновацій в країні. Позитивна роль фінансового ринку в економіці полягає в перерозподільній функції, за допомогою якої грошовий капітал спрямовується на розвиток економіки, в тому числі, і інноваційний. Таким чином, фінансовий ринок сприяє підвищенню ефективності економіки за рахунок перерозподілу фінансових ресурсів в найбільш перспективні галузі, забезпечуючи тим самим внесок в економічне зростання, а також містить у собі потенціал як фактор інноваційного розвитку економіки.

1.2 Етапи становлення фінансового ринку в Україні

Періодизація розвитку фінансового ринку України була здійснена з урахування таких чинників: створення регуляторів фінансового ринку та нових фінансових інститутів; прийняття ключових нормативно-правових актів, що сприяли розвитку та трансформації фінансового ринку.

Фінансовий ринок України та його складові розвивалися по-різному. Так, одні сегменти ринку більш розвинені, інші відстають у розвитку. За 1991-2020 рр. можна виділити 7 етапів розвитку фінансового ринку України.

Перший етап розбудови фінансового ринку розпочався у 1991 із набуттям Україною незалежності і тривав до 1994 року. Протягом зазначеного періоду була сформована дворівнева банківська система, відбувалося створення банків у вигляді акціонерних товариств, була створена Українська фондова біржа та з'явилися перші торговці цінними паперами.

Важливість першого етапу полягає в тому, що саме в цей період були закладені організаційні та законодавчі основи функціонування фінансового ринку України. Визначальними нормативно-правовими актами на даному етапі були: Закон України «Про банки і банківську діяльність» (березень 1991 року), Закону України «Про кредитні спілки» (1992 р), Закон України «Про цінні папери і фондову біржу», Закон України «Про господарські товариства».

У 1991 році був створений Національний банк України на базі Української республіканської контори Державного банку. В цілому за 1991-1994 рр. фінансовий ринок України характеризувався екстенсивним розвитком: висока інфляція, різке зменшення курсу національної валюти, високі процентні ставки на ринку тощо.

Що стосується розвитку фондового ринку, то поштовхом до його розвитку в Україні став процес приватизації, що розпочався у 1991 році. Фондовий ринок в той період регулювало Міністерство фінансів України і частково Фонд державного майна України та Антимонопольний комітет України. Також розвитку фондового ринку сприяла поява торговців цінними паперами (інвестиційні компанії, довірчі товариства та інвестиційні фонди).

Із позитивних моментів першого етапу слід відмітити створення електронної системи платежів (1993) та впровадження досить прогресивних на той час технологій електронних платежів та перерахування коштів

Другий етап розпочався у 1995 році і тривав до 1999 року. На даному етапі спостерігалися кризові явища на фінансовому ринку України, також відбулося посилення державного регулювання учасників ринку, особливо з боку НБУ. Крім того, був створений новий державний регулятор – Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, що сприяло розвитку торгівлі на фондовому ринку (біржовому та позабіржовому), формуванню Національної депозитарної системи.

За 1995-1999 рр. стабілізувалася кількість банків та відбулася концентрація банківського капіталу. Банківський сектор перейшов від екстенсивного розвитку до інтенсивного.

Також продовжувалося вдосконалення нормативного-правової бази діяльності фінансового ринку. Важливими законодавчими актами за той період були: Закон України «Про Національний банк України», Постанова Кабінету Міністрів України «Про створення мережі пунктів з ломбардного кредитування населення під заставу виробів з дорогоцінних металів і з дорогоцінними каміннями» і Закон України «Про фінансовий лізинг», Закон України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів України», Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні».

Закон України «Про Національний банк України» чітко визначив функції і статус НБУ. Важливим у банківському секторі в той період було впровадження міжнародних стандартів обліку банківських операцій та впровадження зовнішнього аудиту в банках, що дозволяло оцінити реальний стан банків України.

У 1998 році із прийняттям Положення «Про порядок створення фонду гарантування вкладів фізичних осіб, формування та використання його коштів» було створено Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, що сприяло зростанню довіри населення до банківського ринку України.

У 1998 році на фінансовому ринку з'явилися нові компанії: ломбарди та компанії, що надають послуги фінансового лізингу.

Таким чином можна зробити висновок, що другий етап розвитку фінансового ринку України заклав основи для його інтенсивного розвитку. За цей період були створені нові інститути ринкової інфраструктури, удосконалено законодавче поле, забезпечено розвиток біржових і позабіржових систем обігу акцій та сформована система обліку прав власності на цінні папери.

Третій етап розпочався у 2000 році та тривав до першого півріччя 2008 року. Даний період охарактеризувався стабілізацією банківської системи

України, входженням іноземного капіталу у банківський сектор, створенням рейтингових агентств та КУА. Крім того, за даний період відбувався стабільний розвиток економіки країни, зниження відсоткових ставок та курс національної валюти знаходився на постійному рівні.

Важливим для розвитку банківського сегменту було стрімке входження іноземного капіталу, що розпочалося у 2006 році. Країнами, з яких найбільше надійшло іноземного капіталу за цей період були: Австрія, Російська Федерація, Польща та Нідерланди.

Ключовими нормативно-правовими актами третього періоду були: Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг», Закон України «Про кредитні спілки», Указ Президента України «Про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України», Закон України «Про інститути спільного інвестування», Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» та Закон України «Про акціонерні товариства».

Третій етап був важливим етапом у розвитку небанківських фінансово-кредитних інститутів. Дуже важливе значення мало створення у 2002 році Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг, що отримала повноваження з регулювання небанківського фінансового сектора України.

Для розвитку фондового ринку важливим було прийняття Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», яким було визначено відносини, що виникають в процесі розміщення та обігу цінних паперів.

Четвертий етап розвитку розпочався у другій половині 2008 року із початком світової фінансової кризи та тривав до кінця 2009 року. Банківський сектор стикнувся з низькою проблем: масовий відтік коштів клієнтів, значні збитки банків, низький рівень ліквідності банків, недостатність капіталу. За цей період відбулися дві кризи: криза довіри до банків та криза ліквідності банків.

Загостренню внутрішньої банківської кризи сприяла світова криза, неможливість доступу до міжнародних ринків капіталу, девальвація гривні, розбалансування державних фінансів, політична нестабільність в країні.

Протягом 2009-2010 рр. відбувалося значне скорочення кількості учасників ринку фінансових послуг. В цей період збільшилася кількість лише ломбардів, що мають тенденцію до розширення діяльності в періоди кризи. Криза в банківському секторі та світова фінансова криза негативно вплинула на стан розвитку фондового ринку України (зменшення обсягу торгів і випуску цінних паперів, зменшення фондових індексів).

П'ятий етап розпочався у 2010 році та тривав до 2013 року. Даний етап характеризується поступовою стабілізацією та відновленням всіх сегментів фінансового ринку.

Діяльність регуляторів фінансового ринку, особливо НБУ була спрямована на подолання кризових явищ в економіці, збільшення державного регулювання, особливо діяльності банків, збереження вітчизняних банків та збільшення їх фінансової стійкості. Довіра до фінансових інститутів поступово зростала, що виявлялося у збільшенні депозитів фізичних осіб.

На п'ятому етапі органи державного регулювання фінансового ринку спрямовували свої зусилля на впровадження європейських стандартів роботи на ринку: рекомендацій Базельського комітету та Директив Ради Європейського Союзу. Також значна увага приділялася реалізації заходів зміцнення капіталу вітчизняних фінансових компаній та покращення якості їх активів.

Шостий етап розпочався у 2014 році та тривав до 2016 року. Даний етап був дуже важким не лише для фінансового ринку, але й для всієї країни, що було спричинено початком воєнних дій на Сході країни, політичною та економічною нестабільністю, знеціненням національної валюти, високою інфляцією тощо.

Для банківської системи 2014-2016 рр. характеризувалися збитковістю банків та суттєвим скорочення їх кількості. Причинами таких явищ були: вплив коштів фізичних та юридичних осіб з банків, збільшення проблемної заборгованості, зменшення кредитування, зростання відрахувань у страхові

резерви, зростання вимог до капіталу, знецінення національної валюти, зростання процентних ставок.

Сьомий етап – 2017-по теперішній час – характеризується поступовим відновленням діяльності на всіх сегментах фінансового ринку, відновленням прибутковості банківського сектору, лібералізацією валютних відносин в країні, впровадженням низки законодавчих актів щодо захисту прав інвесторів.

Незважаючи на всю складність ситуації на українському фондовому ринку на даному етапі розвитку, експерти бачать певні перспективи для його розвитку, особливо в частині формування необхідної нормативної бази. 2017-2018 рр. можна сміливо назвати реформаторськими щодо фондового ринку. Був прийнятий ряд законів, які покликані стимулювати активність в даному сегменті. НКЦПФР на законодавчому рівні дозволила українцям торгувати цінними паперами іноземних компаній. До цього напряму купити акції Facebook або Apple в українського інвестора не було можливості. Крім того, регулятор спростив для нерезидентів процедуру розміщення акцій на фондовому ринку України.

У липні 2018 року Президент підписав Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння залученню іноземних інвестицій». Закон передбачає функції номінальних утримувачів – тобто вирішує одну з найгостріших проблем фондового ринку. Також був прийнятий Закон України «Про валюту і валютні операції», який набув чинності 7 лютого 2019 року, що значно полегшило процедуру здійснення інвестування у валютні цінності. Даний закон замінив велику кількість розрізнених нормативно-правових актів та дозволив суттєво лібералізувати валютний ринок України.

Сприяти оздоровленню фондового ринку покликаний і закон, завдяки якому впроваджена процедура примусового викупу і примусового продажу часток міноритарних акціонерів (sell-out і squeeze-out). 23 березня 2017 року, парламент прийняв Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня корпоративного

управління в акціонерних товариствах» № 1983-VIII. Зокрема, процедура squeeze-out передбачає, що мажоритарний акціонер з часткою 95% може ініціювати викуп акцій у міноритаріїв. З одного боку, нововведення можна вважати «контрольним пострілом», який добиває те, що залишилося від фондового ринку України. З іншого – він дозволяє піти з ринку великій кількості псевдоемітентів, акціонерний статус яких був лише назвою, і перезапустити систему вже за новими, більш прозорими правилами.

Слід зазначити, що майбутній розвиток фондового ринку нерозривно пов'язаний із впровадженням довгострокових інструментів накопичення капіталу. Пожвавлення фондового ринку можливо в разі впровадження накопичувальної пенсійної системи, що сформує довгостроковий фінансовий ресурс. На перших порах це активізує ринок облігацій, а слідом за цим і ринок акцій. Для подальшого розвитку ринку необхідне продовження лібералізації регулювання і підвищення захисту прав акціонерів. Але тут виходить замкнуте коло – при слабкому фондовому ринку і відсутності довгострокових інвестиційних інструментів накопичувальна пенсійна система не запрацює. Але, з іншого боку, без пенсійної системи не запрацює і фондовий ринок.

Важливою подією цього періоду було прийняття у жовтні 2019 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг». Даний закон передбачав зміни в державного регулюванні фінансового ринку. Тобто було передбачено ліквідацію Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг та розподіл її повноважень між НБУ та НКЦПФР (закон про «спліт»). Відповідно НБУ буде регулювати діяльність лізингових, фінансових, страхових компаній, ломбардів, кредитних спілок та бюро кредитних історій. А НКЦПФР буде здійснювати нагляд за діяльністю пенсійних фондів та фондів фінансування будівництва. Остаточний розподіл повноважень та ліквідація Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг відбудуться 01 липня 2020 року.

На основі проведеного аналізу розвитку та становлення фінансового ринку України можна зробити висновок, що фінансовий ринок «пережив» декілька суттєвих криз, що призводило до скорочення операцій на ринку, кількості його учасників, а головне до скорочення довіри до учасників фінансового ринку. Для забезпечення сталого розвитку фінансового ринку України необхідно забезпечити досить тривалий період політичної та економічної стабільності, розвиток промисловості та сільського господарства, впровадження новітніх фінансових технологій, остаточне впровадження міжнародних стандартів діяльності.

2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Після дослідження етапів становлення та розвитку фінансового ринку України доцільно перейти до аналізу сучасного його стану. Розпочнемо аналіз фінансового стану з динаміки компаній фінансового ринку (рис. 2.1).

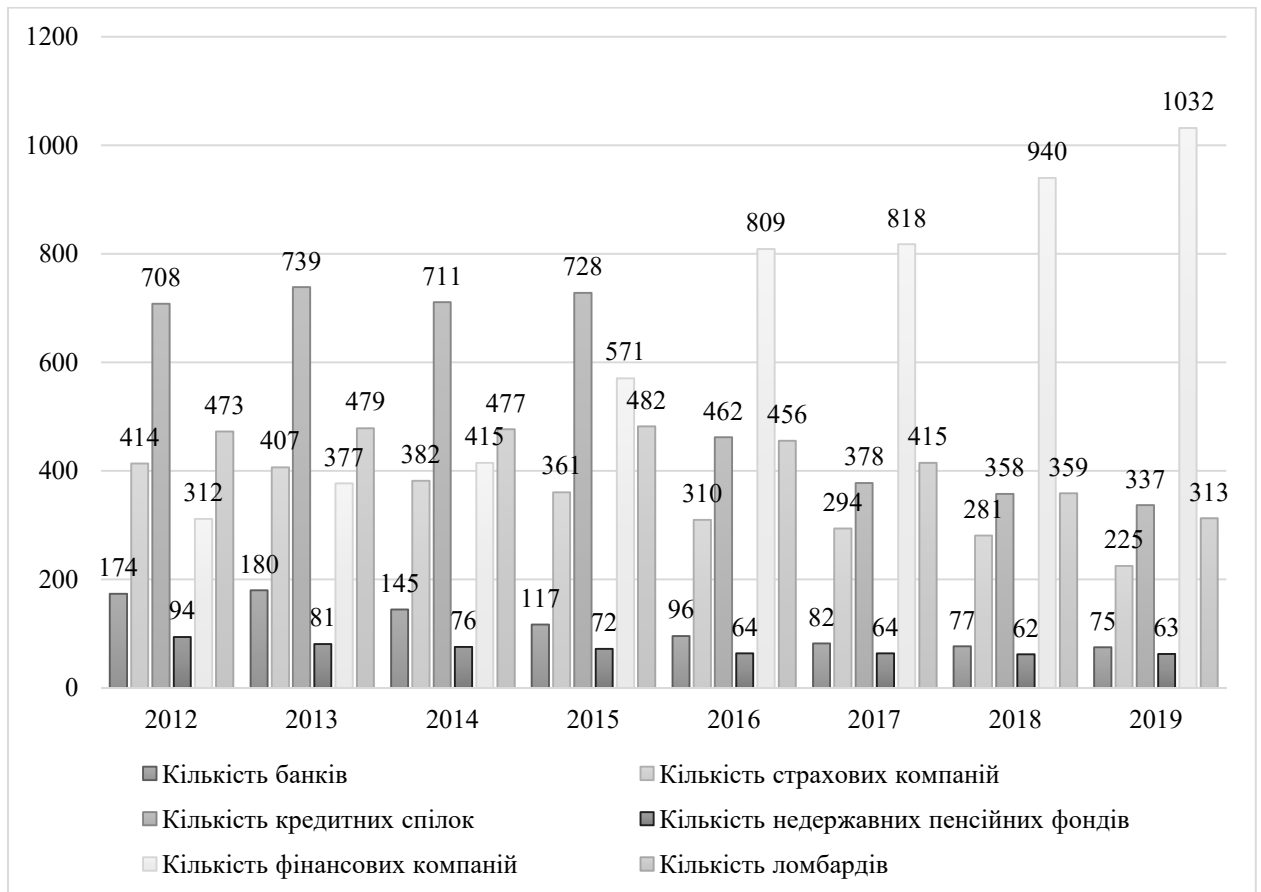

Рисунок 2.1 – Динаміка кількості компаній фінансового сектору України за 2012-2019 рр., шт.

На рисунку 2.1 представлені дані щодо кількості компаній фінансового ринку України за 2012-2019 роки. Протягом 2015-2019 рр. переважає кількість фінансових компаній, які займаються наданням фінансових кредитів, позик, фінансовим лізингом, наданням гарантій, поручительств, здійснюють операції з факторингу, операції з обміну валют та переказу грошових коштів. Їх загальна кількість у 2019 році становила 1032 компанії, що є більшим у 2,3 рази ніж у 2012 році .

На 2 та 3 місцях за кількістю учасників ринку є кредитні спілки та ломбарди. При чому, кількість зазначених компаній фінансового сектору суттєво зменшується останні роки. Максимальна кількість кредитних спілок спостерігалася у 2013 році – 739 компаній, а ломбардів – у 2015 році (482 компанії). Після цього спостерігається зменшення кількості як одних, так і інших компаній.

На четвертому місці знаходяться страхові компанії – кількість яких у 2019 році склала 225 компаній. Максимальна кількість страхових компаній була у 2012 році – 414.

Найменша кількість компаній є характерною для банків та недержавних пенсійних фондів. У 2019 році кількість банків була 75, що на 99 банків менше ніж у 2012 році (скорочення більше ніж у 2 рази). Кількість недержавних пенсійних фондів у 2019 році склала 63 компанії. Кількість недержавних пенсійних фондів зменшується протягом всього досліджуваного періоду.

Дослідивши динаміку кількості компаній, можна зробити висновок, що на фінансовому ринку України переважають саме фінансові компанії, ломбарди та кредитні спілки. Але такий висновок є хибним, оскільки роль певного виду компаній на ринку характеризується не кількістю, а обсягами діяльності (обсяг активів, капіталу).

Розглянемо динаміку обсягу активів страхових компаній, банків, фінансових компаній та кредитних установ (рис. 2.2). Активи недержавних пенсійних фондів та ломбардів були не враховані при розгляді, оскільки їх обсяг є мізерним в порівнянні із іншими видами учасників фінансового ринку України. Нажаль, Нацкомфінпослуг ще не оприлюднив річний звіт за 2019 рік, тому ми будемо оперувати даними лише за 2012-2018 рр.

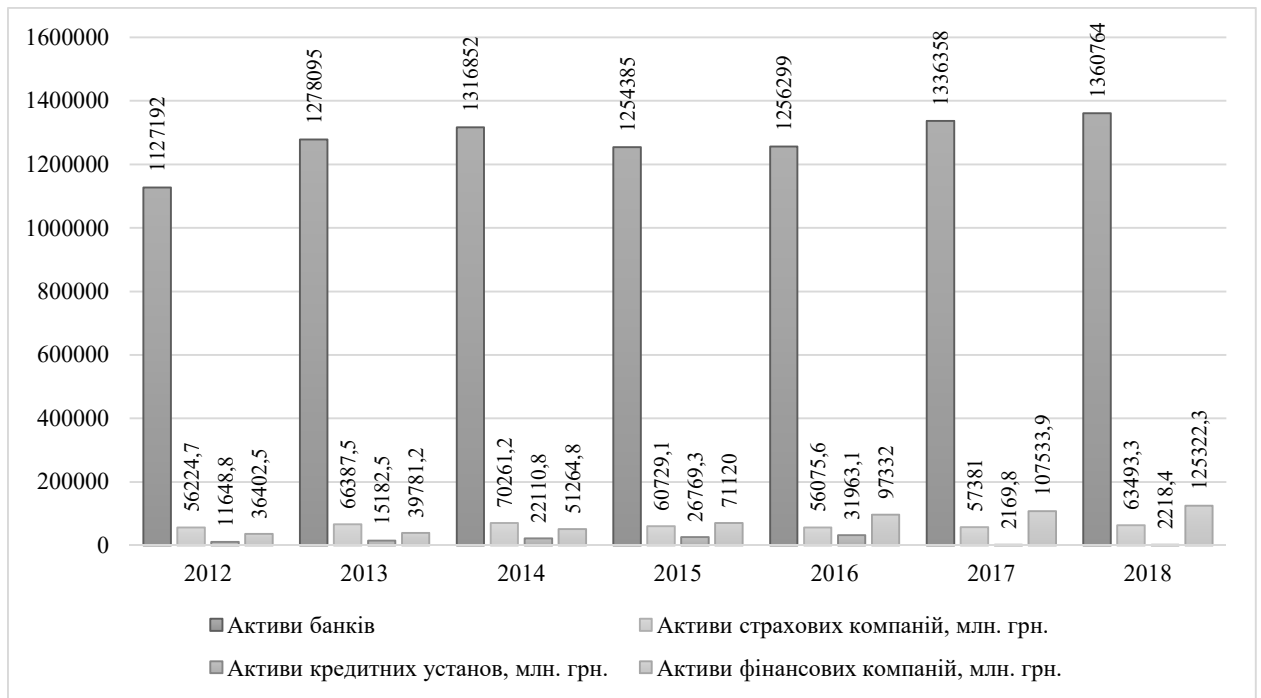

Рисунок 2.2 – Динаміка активів страхових компаній, банків, фінансових компаній та кредитних установ за 2012-2018 рр., млн. грн.

Дані рисунку 2.2 свідчать, що абсолютним лідером за обсягом активів у фінансовому секторі України є банківські установи, що говорить про банкоцентричність фінансової системи України. В цілому, обсяг активів банківського сектору за 2012-2018 рр. зростав, крім 2015-2016 років. Таке зменшення характеризується скороченням кількості банків, які працювали на ринку. За 2012-2018 рр. обсяг активів банків зріс на 20,7 % і був у 2018 році 1360764 млн. грн. Станом на 2018 рік обсяг активів банків є більшим ніж активи страхових компаній у 21,43 рази, активи фінансових компаній – у 10,86 разів, активи кредитних установ – у 619,53 рази.

Проаналізуємо обсяг капіталу страхових компаній, банків, фінансових компаній та кредитних установ (рис. 2.3).

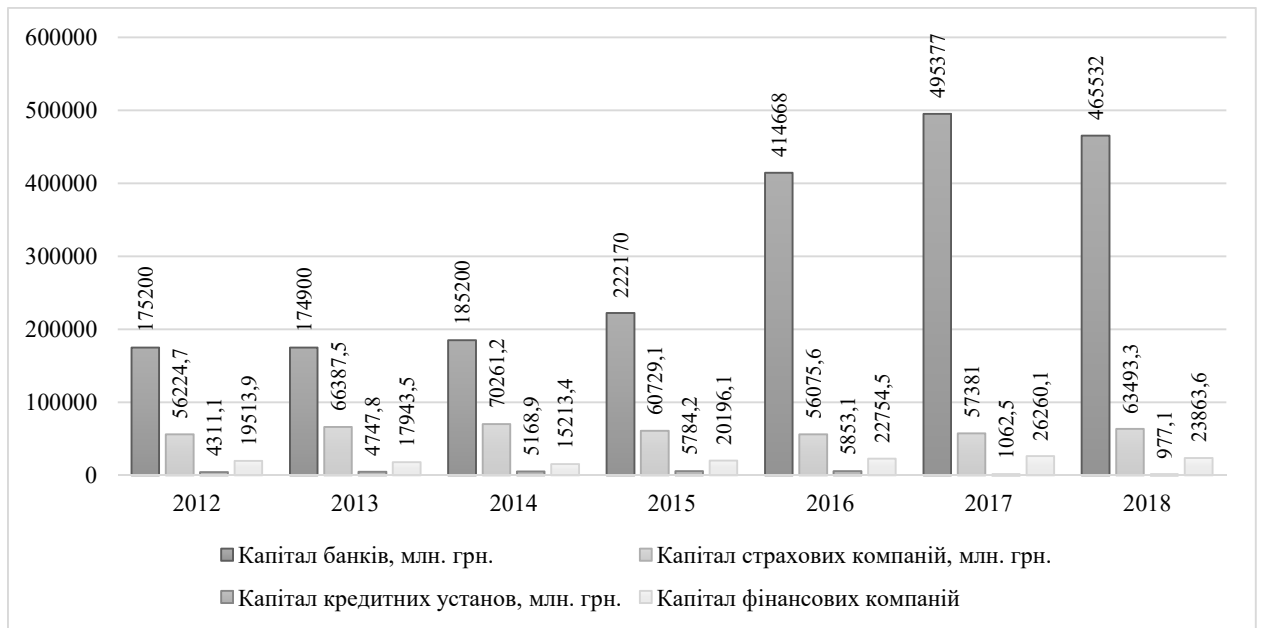

Рисунок 2.3 – Динаміка капіталу фінансових компаній, страхових компаній, банків та кредитних установ за 2012-2018 рр., млн. грн.

Дані рисунку 2.3 говорять про значне переважання банківського капіталу над капіталами інших компаній фінансового ринку України. Збільшення капіталу банківських установ почалося у 2015 році, що є результатом зростання вимог Національного банку України до розміру статутного та регулятивного капіталів банків. У 2018 році банківський капітал був більшим капіталу страхових компаній у 7,33 рази, капіталу кредитних установ у 476,44 рази та капіталу фінансових компаній у 19,51 рази.

Таке переважання активів та капіталу банків над активами та капіталами інших учасників фінансового ринку України дає можливість зробити висновок, що банки є найбільш важливими учасниками фінансового ринку України.

Далі потрібно розглянути окремі сегменти фінансового ринку. Для аналізу ми обрали три сегменти, що є найбільш розвинутими в Україні: банківський, страховий та фондовий.

Почнемо аналіз з банківського сегменту, оскільки, як ми вже зазначили, український фінансовий ринок є банкоцентричним, тобто саме

банки визначають ключові вектори розвитку фінансового ринку в країні. Ключові показники розвитку банківського сектору наведені у таблиці 2.1 та на рисунку 2.4.

Таблиця 2.1 – Динаміка основних показників розвитку банківського сектору за 2012-2019 роки

Рік	Активи банків, млн. грн.	Пасиви банків, млн. грн.	Кількість діючих банків	Кредити надані клієнтам, млн. грн.	Кошти клієнтів, млн. грн.
2012	1127192	1127192	174	818000	589000
2013	1278095	1278095	180	916000	701000
2014	1316852	1316852	145	1028000	686000
2015	1254385	1254385	117	1007000	751000
2016	1256299	1256299	96	1004000	850000
2017	1336358	1336358	82	1041000	906000
2018	1360764	1360764	77	1118860	914824
2019	1494460	1494460	75	1033539	1050748
Відхилення (+,-)	32,58	32,58	-56,90	26,35	78,40

Дані таблиці 2.1 свідчать, що активи банківських установ за 2012-2019 рр. зросли на 32,58 %, що свідчить про розвиток банківського сектору. Таке зростання обсягу активів є особливо доброю тенденцією, враховуючи той факт, що кількість банків за досліджуваний період, навпаки, зменшилося – на 56,9% (з 174 банків у 2012 році до 75 банків на кінець 2019). Крім того, відбулося зростання обсягу наданих кредитів – на 26,35 %, що також є свідченням розширення діяльності банківських установ та кредитної експансії банків. Така ситуація також свідчить про економічне зростання в країні.

Ще однією позитивною тенденцією є збільшення коштів залучених банками від населення та юридичних осіб. Таке зростання за 2012-2019 рр. склало 78,4 %. Зменшення коштів на депозитах в банках спостерігалось лише у 2014 році, коли виникла банківська криза, що спричинило вплив коштів із банків України.

Крім зазначених показників банківського сектору ще важливе значення мають показник відсоткові ставки по кредитах у банківському секторі, облікова ставка НБУ та офіційний обмінний курс (рис. 2.4).

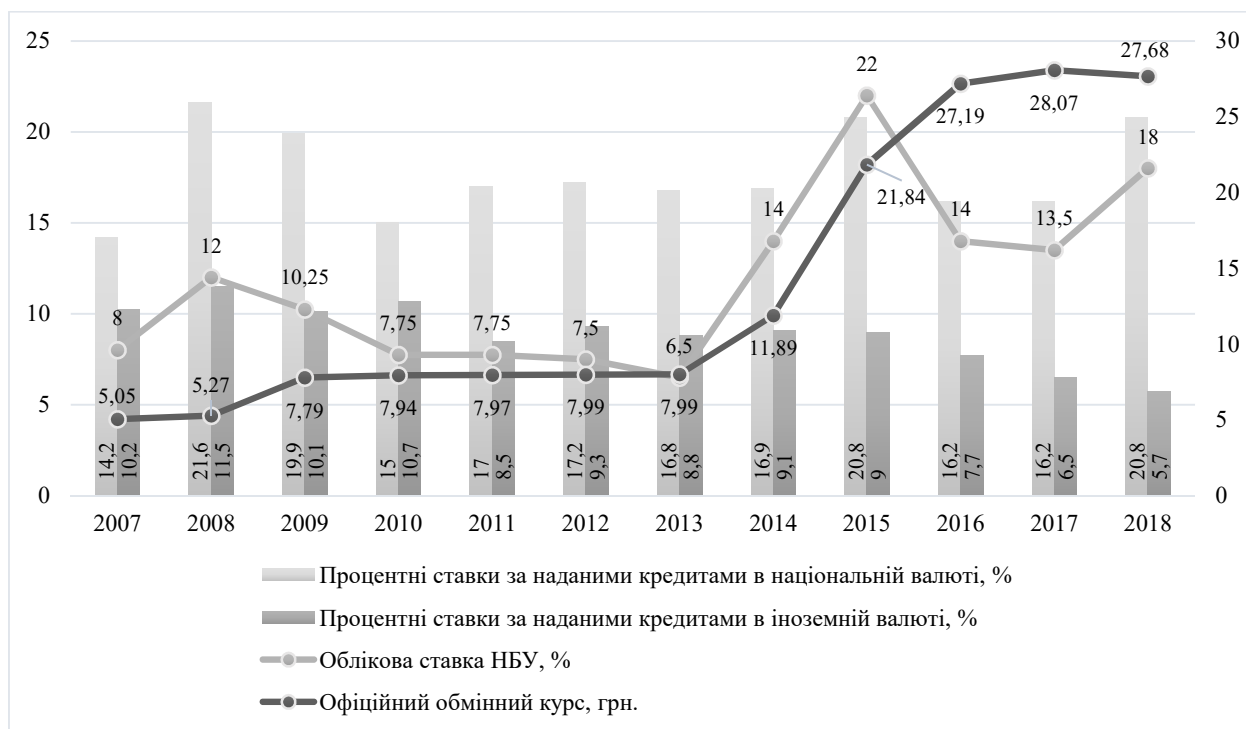

Рисунок 2.4 – Динаміка офіційного курсу гривні, облікової ставки НБУ та процентних ставок банків за наданими кредитами (в національній та іноземній валюті) за 2007-2018 рр.

Дані рисунку 2.4 свідчать, що протягом досліджуваного періоду відсоткові ставки за кредитами в гривні є вищими за процентні ставки в доларі США. Найбільші ставки в гривні спостерігалися у 2008 році – 21,6 %, у 2015 – 20,8 % та у 2018 – також 20,8 %. Зростання відсоткових ставок по кредитах тісно пов'язано із зростанням рівня облікової ставки НБУ. Крім того, на зростання облікової ставки та відсоткових ставок банків впливають економічні та банківські кризи: погіршення економічної ситуації призводить до зростання відсоткових ставок. Відносно кредитних ставок у доларах США, то вони мають тенденцію до зниження починаючи з 2008 року: за

досліджуваний період ставка стала меншою на 5,8 % і склала у 2018 році 5,7 %.

В цілому можна зробити висновок, що банківський сектор України розвивається досить динамічно, навіть не дивлячись на кризу 2014 року, високу інфляцію 2014-2017 рр. та інші негативні фактори.

Далі перейдемо до аналізу ключових показників страхового ринку України, що представлені у додатку А.

Наведені дані у додатку А свідчать про достатньо швидкий розвиток страхового ринку України. В середньому за рік кількість укладених договорів обов'язкового страхування від нещасних випадків, у тому числі на транспорті зростає майже на 8-9 мільйонів штук. Динаміка кількості укладених договорів інших ніж обов'язкове страхування від нещасних випадків, у тому числі на транспорті є не такою радужною. За 2015-2019 рр. їх кількість зменшилася 26,43 %. Мінімальне значення кількості укладених договорів спостерігалася у 2016 - 61272,8 тис. шт., що було результатом кризи 2014-2015 рр., зменшення платоспроможного попиту на послуги страхування. Починаючи з 2017 року кількість договорів почала зростати, що свідчить про відновлення страхового ринку.

Обсяги перестрахування (премії, отримані перестраховиками) також зростають: за досліджуваний на 68,63 %. При цьому виплати, що здійснюють перестраховики зростають більшими темпами ніж премії – 86,37 % за останні 5 років. Така ситуація свідчить про зменшення прибутковості діяльності перестраховиків, що є негативною тенденцією.

Позитивною тенденцією є зростання страхових резервів – на 60,85 % за останні 5 років. Технічні резерви значно перевищують математичні резерви протягом 2015-2019, що є результатом переважання розвитку страхання, відмінного від страхування життя.

Активи страхових компаній також зросли за період, хоча і несуттєво – лише на 5% за 5 років. У 2016 році навіть спостерігалася зменшення обсягу

активів страховиків, що було пов'язано із зменшенням кількості укладених договорів в тому році.

Все вище зазначене дає можливість зробити висновки, що страховий ринок постраждав від впливу кризи 2014-2015 рр. Причому спостерігається лаг такого впливу – 2 роки. Тобто Погіршення економічної ситуації в країні відбулося у 2014 році, а по показникам страхового ринку ми бачимо погіршення ситуації у 2016. Починаючи з 2017 року ринок почав відновлювати свою діяльність, що і відображається ключовими його показниками.

Далі перейдемо до розгляду фондового ринку України. Фондовий ринок України у 2019 році був представлений 6 біржами: ПАТ «Фондова біржа ПФТС», ПАТ «Фондова біржа «ПЕРСПЕКТИВА», ПАТ «Українська фондова біржа», ПАТ «Українська міжбанківська валютна біржа», ПАТ «Фондова біржа «ІННЕКС» та ПАТ «Українська біржа».

На нашу думку аналіз доцільно розпочати з аналізу головного фондового індексу країни – ПФТС. Зазначений індекс розраховується в Україні з жовтня 1997 року. Індекс ПФТС є ціновим індексом, що зважений за обсягом емісії (free float). «Індексний кошик» ПФТС включає в себе акції 20 емітентів.

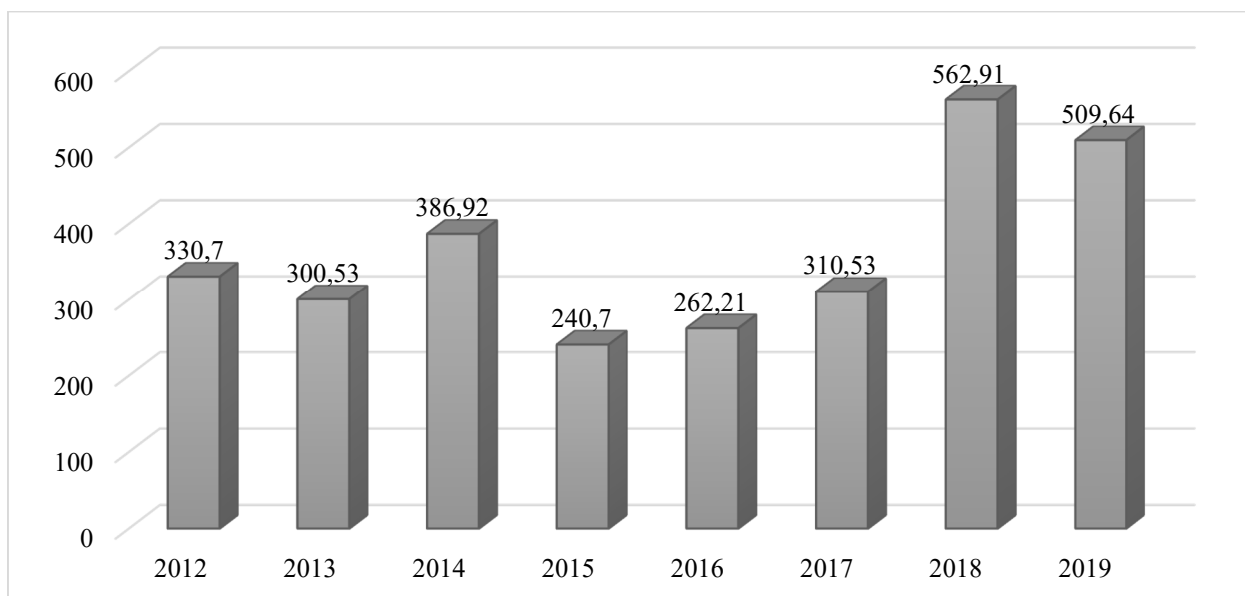

Рисунок 2.5 – Динаміка індексу ПФТС за 2012-2019 рр., пунктів [1]

На основі даних рисунку 2.5 можна зробити висновки, що найбільша активізація торгів спостерігалася у 2018 році, коли значення індексу склало 562,91 пункти. Мінімальне значення індексу було у 2015 році – 240,7 пунктів, що було пов'язано із економічною та політичною кризою 2014-2015 рр. В цілому, значення індексу ПФТС говорить про слабкий розвиток фондового ринку та досить великий обсяг здійснюваних операцій (значення індексу у 2019 році є майже у двічі меншим ніж у 2007 році до кризи 2008 року). Хоча і спостерігається певна позитивна тенденція щодо індексу починаючи з 2016 року [2].

Далі потрібно розглянути такі важливі показники розвитку фондового ринку України як обсяг зареєстрованих Комісією випусків цінних паперів та обсяг торгів на ньому (рис. 2.6). Оскільки НКЦПФР не опублікував ще звіт про діяльність фондового ринку за 2019 рік, то будемо аналізувати

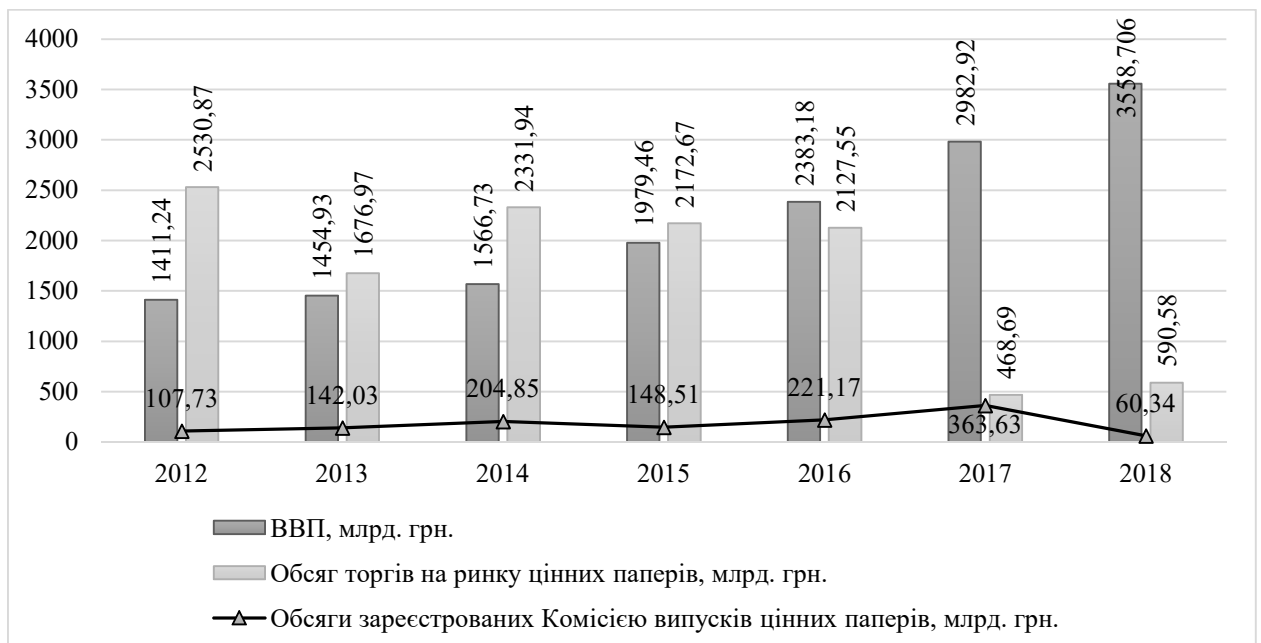

Рисунок 2.6 – Динаміка показників обсягу зареєстрованих Комісією випусків цінних паперів та обсягу торгів на ринку цінних паперів за 2012-2018 рр., млрд. грн.

На рисунку 2.6 представлені дані щодо динаміки обсягу торгів на ринку цінних паперів України за 2012-2018 рр. Наведені дані свідчать про наступне:

– у 2013 році відбулося суттєве зменшення обсягу торгів на ринку цінних паперів – на 853,9 млрд. грн. в порівнянні з 2012 роком, що є результатом впровадження 1 січня 2013 року специфічного податку на операції з відчуження цінних паперів та операцій з деривативами. Введення зазначеного податку призвело до суттєвого зменшення операцій на фондовому ринку;

– у 2014 році спостерігалось зростання обсягу торгів на ринку цінних паперів. Таке зростання склало 39,06 % в порівнянні із 2013 роком;

– у 2015-2017 рр. відбулося скорочення ринку цінних паперів – на 1863,25 млрд. грн. (найбільш вагоме скорочення було у 2017 році – на 1658,86 млрд. грн. або на 71,14 %). Таке зменшення операцій було пов'язано із процедурою очищення фондового ринку НКЦПФР та зростання прозорості операцій на біржовому сегменті. Процедура передбачала впровадження нових вимог до лістингу цінних паперів на біржах, що базуються на європейських стандартах та допускають до лістингу лише цінні папери високої якості. Крім зменшення кількості компаній, цінні папери яких пройшли процедуру лістингу за новими правилами, у 2017 році на скорочення обсягу операцій на ринку вплинув ще і той факт, що депозитні сертифікати НБУ більше не включалися у розрахунки обсягу торгів;

– у 2018 році ринок почав зростати – на 26 %, що є результатом стабілізації економіки країни.

Обсяг випусків цінних паперів в Україні за 2012-2018 рр. є невисоким. До того ж даний показник є досить не стабільним та суттєво змінюється із року в рік. З 2012 по 2014 рр. спостерігалось зростання обсягу випуску цінних паперів майже вдвічі. В результаті кризи 2014-2015 рр. ми бачимо скорочення обсягу випуску на 25 % у 2015 році із поступовим його

відновленням у 2016-2017 рр. Не дивлячись на активізацію операцій на фондовому ринку у 2018 році, обсяг випуску цінних паперів, навпаки, зменшився та досяг свого мінімального значення за досліджуваний період – 60,34 млрд грн.

Важливе значення для розвитку фондового ринку країни має також співвідношення між обсягом ВВП та обсягом операцій на фондовому ринку. Відповідно до рисунку 2.6 ми бачимо, що протягом 2012-2015 рр. обсяг торгів на ринку перевищував обсяг ВВП, тобто був більше 100 % ВВП. З 2016 року, навпаки, обсяг ВВП став переважати. У 2017-2018 ми бачимо суттєве зменшення обсягу торгів цінними паперами в порівнянні з ВВП, що свідчить про низький рівень розвитку фондового ринку. У країнах з розвинутими економіками даний показник завжди повинен бути більше 100 %.

І наостанок розглянемо показник капіталізації фондового ринку України (рис. 2.7).

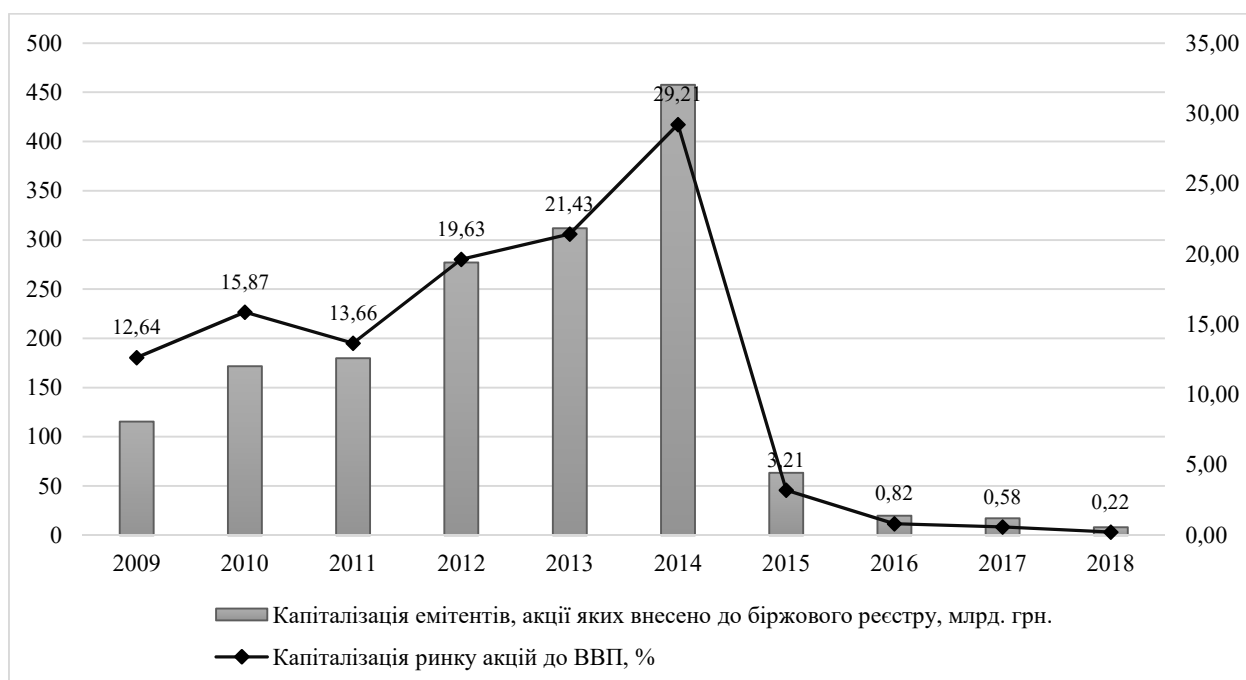

Рисунок 2.7 – Динаміка капіталізації ринку акцій (абсолютне значення та % від ВВП) за 2009-2018 рр.

Дані рисунка 2.7 говорять про стрімке падіння показника капіталізації ринку акцій починаючи з 2015 року і до 2018 року. До 2015 року показник капіталізації мав стійку тенденцію до зростання, найбільший ріст він показав у 2014 році. Зменшення показника капіталізації та рівня капіталізації є результатом прийняття рішення НКЦПФР №1217 від 06.08.2015 року «Про зміни до Положення про функціонування фондових бірж» [3]. Дане рішення передбачало зростання лістингових вимог до цінних паперів з 01.01.2016 року [4].

Проаналізувавши стан фондового ринку України можна прийти до висновку, що даний ринок характеризується слабким розвитком. Він, на жаль, не виконує класичні функції фондового ринку щодо ефективного залучення капіталу для емітентів і використовується здебільшого для обслуговування потреб державного бюджету України.

В цілому можна зробити висновок, що фінансовий ринок України має достатньо велику кількість проблем та потребує впровадження послідовних дій щодо його розвитку. Однією із головних проблем ринку є економічна та політична нестабільність, що перешкоджає нормальному його функціонуванню та призводить до зниження рівня довіри користувачів до нього.

3 ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

3.1 Проблеми розвитку фінансового ринку України на сучасному етапі

Складні політичні та економічні процеси, які відбуваються в Україні в останні роки, безумовно, мають свої негативні наслідки та вплив на фінансовий стан країни, що ставить під загрозу можливість економічного розвитку, фінансова незалежність та підвищення рівень життя населення. Тому виникає необхідність постійного моніторингу сучасного стану фінансової системи, що дозволить вчасно виявити негативні та проблемні фактори та вчасно розробити заходи щодо їх подолання.

Для того, щоб оцінити стан фінансової системи необхідна певна методика, що дозволить врахувати різні чинники впливу на неї. Така методика була розроблена та постійно удосконалюється Світовим економічним форумом (СЕФ) і має назву Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI). Україна в 2019 році «спустилася» на дві сходинки в Індексі глобальної конкурентоспроможності і опустилася на 85-е місце з 141 країни [6].

Відповідно до щорічного звіту СЕФ, основний регрес зафіксований в сфері фінансових систем, в якій рейтинг України опустився на 19 позицій – до 136 місця. Стан фінансової системи став найслабшим компонентом конкурентоспроможності України. Негативна динаміка спостерігалась як за кількістю отриманих балів, так і за місцем в рейтингу. Вкрай низькі бали Україна отримала за ряд індикаторів, які характеризують банківську систему. Зате респонденти відзначили покращення рівня фінансування малого та середнього бізнесу та наявність венчурного капіталу.

Один з головних чинників конкурентоспроможності – макростабільність. Центр економічної стратегії визначив у своєму «Порядку денному для нового уряду», що макростабільність є одним з чотирьох необхідних факторів розвитку України. Іншими трьома є: верховенство

права, розвитком людського капіталу та зростанням продуктивності економіки.

На рисунку 3.1 приведена інформація щодо аналізу стану фінансової системи за методикою СЕФ.

9th pillar: Financial system 0–100	-	42.3 ↓	136
Depth 0–100	-	30.0 ↓	97
9.01 Domestic credit to private sector % GDP	47.5	50.0 ↓	76
9.02 Financing of SMEs 1–7 (best)	3.4	39.2 ↑	112
9.03 Venture capital availability 1–7 (best)	3.0	33.7 ↑	80
9.04 Market capitalization % GDP	4.0	4.0 ↓	112
9.05 Insurance premium volume to GDP	1.4	23.4 ↓	78
Stability 0–100	-	57.6 ↓	141
9.06 Soundness of banks 1–7 (best)	3.2	37.4 ↑	131
9.07 Non-performing loans % of gross total loans	54.5	0.0	139
9.08 Credit gap %	-30.8	100.0 =	1
9.09 Banks' regulatory capital ratio % of total risk-weighted assets	13.7	93.0 ↓	120

Рисунок 3.1 – Частина звіту ВЕФ що рейтингу та стану фінансової системи України за 2019 рік [6]

Відповідно до рисунку 3.1 можна зробити висновок, що глибина фінансової системи визначається такими факторами:

– внутрішнє кредитування приватного сектору (% від ВВП) – Україна у 2019 році мала значення 47,5 % від ВВП. Відповідно до даного показника наша країна зайняла 76 місце із 141, тобто знаходиться десь посередині. Негативним є те, що за 2019 рік даний показник зменшився;

– фінансування малого та середнього бізнесу – Україна отримала значення 3,4 (максимально можливе значення 7) і зайняла 112 місце із 141 країн. Позитивним є покращення даного показника за останній рік, хоча малий та середній бізнес в Україні має доступ лише до дорогих ресурсів та майже не має підтримки держави;

– наявність венчурного капіталу – Україна отримала 3 бали і покращила свій результат за останній рік. За венчурним капіталом Україна зайняла 80 місце із 141;

– ринкова капіталізація (% до ВВП) – в Україні вона складає лише 4 % від ВВП і до того ж зменшилася за 2019 рік. Це дуже низький показник для ринкової економіки і свідчить він про майже повну відсутність фондового ринку. За рівнем капіталізації Україна посіла 112 місце;

– обсяг страхових премій (% від ВВП) – український страховий ринок залучає лише 1,4 % обсягу ВВП у вигляді страхових премій. Це також дуже низький показник, за яким Україна посіла 78 місце.

В цілому за глибиною фінансової системи (depth) Україна зайняла 97 місце із 141, що є невтішним показником.

Розглянемо, яким чином можна охарактеризувати стабільність фінансової системи України. За стабільністю Україна посіла 141 місце із 141, тобто це найгірший показник серед усіх країн, що досліджувалися.

Стабільність фінансової системи визначається такими факторами [7]:

– надійність банків – Україна отримала 3,2 бали із 7, за 2019 рік даний показник показав зростання. За стабільністю банківської системи Україна зайняла 131 місце із 141;

– проблемні кредити (% від загального обсягу кредитів банків) – Україна має 54,5 % проблемних кредитів, що є одним із найбільших показників у світі. За проблемними кредитами Україна посіла 139 місце;

– кредитний розрив (визначається як різниця між відношенням кредиту до ВВП та його довгостроковою тенденцією. Базель III використовує цю метрику як керівництво для встановлення контрциклічних буферів капіталу) – Україна має від’ємне значення кредитного розриву (-30,8) і займає за цим показником 1 місце у світі;

– регулятивний капітал банків (% від загальної суми активів, зваженої на ризик) – Україна має значення 13,7 % і займає 120 місце в світі. Даний показник погіршився за останній рік.

У посткризовий період в Україні зберігаються негативні умови, що уповільнюють діяльність фінансових установ в економіці [8]:

– економічні – високий рівень інфляції (останні роки спостерігається тенденція до її зниження, що є позитивною тенденцією для економіки), коливання цін на банківські активи, зміни процентних ставок, високі ризики кредитування реального сектора економіки, обмежені ресурсні можливості банку;

– недосконалість нормативної бази, що регулює діяльність банків і можливість контролю за їх діями, невирішеність низки ключових проблем податкового законодавства;

– недовіра населення до кредитних організацій, незадоволений споживчий попит на банківські послуги;

– проблема інфраструктури фондового ринку;

– проблема підвищення інформаційної відкритості ринку, збільшення його прозорості;

– проблема дрібного інвестора. Ринок державних цінних паперів найбільш ліквідних і надійних на сьогоднішній день закритий для дрібних і середніх інвесторів, що так само створює проблеми для самого ринку, для мотивації діяльності банку на цьому ринку, що породжує фінансові проблеми більш широкого характеру;

– низький рівень розвитку самого фондового ринку України та обмеженість фінансових інструментів, які на ньому обертаються, що обмежує можливості банків щодо здійснення інвестиційної діяльності.

На основі вищенаведеного можна сформулювати причини нерозвиненості фінансового ринку [7] в Україні та його ключові проблеми:

1. Фінансовий ринок, не дивлячись на його високе значення у ринковій економіці, не є пріоритетом для держави, що не стимулює його розвиток.

2. Відсутня зрозумілого інвесторів правового поля щодо податків, законодавства та судів. До того ж воно досить часто змінюється та здебільшого не відповідає світовим нормам, особливо в сфері захисту інвесторів.

3. Відсутність внутрішнього інвестора, а іноземці не прагнуть інвестувати в Україну через високий рівень нестабільності та незрозумілі правила «гри» на ринку.

4. Фінансовий ринок є недоступний та нецікавий для фізичних осіб - резидентів. Хоча фінансові активи є важливим інструментом для збереження і зростання пенсійних накопичень громадян, що є звичайною світовою практикою. Фізичні особи зазвичай у якості фінансових інструментів використовують депозити, інші інструменти фінансового ринку є або не зрозумілими або не доступними для громадян.

5. Відсутність адекватного захисту прав міноритаріїв і взагалі власників, що є неприпустимим для західного інвестора.

6. Низький рівень фінансової грамотності громадян та відсутність традиції та культури користування фінансовими послугами.

7. «Фантомність» фондового ринку, що нібито є в країні (є регулюючий орган, інфраструктура, посередники), але він не виконує своїх прямих функцій.

8. Загальна недосконалість корпоративного управління, низька якість фінансової звітності, зовнішнього і внутрішнього аудиту, неадекватна вартість активів емітентів.

3.2 Перспективи розвитку фінансового ринку України

Наступні перспективи розвитку фондового ринку України та всього фінансового ринку суттєво залежать від ситуації на світових ринках капіталу, на що вплинути державним органам влади практично неможливо. Але ми вважаємо, що можливе впровадження заходів, які дозволять зробити фінансовий ринок України більш привабливим як для внутрішнього, так і для зовнішнього інвестора.

Важливим моментом для подальшого розвитку фінансового ринку України є затвердження у січні 2020 року нової Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року.

Ключовою метою Стратегії є продовження подальшого реформування і розвитку фінансового ринку України з урахуванням провідних міжнародних практик та здійснення заходів, що визначені в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС та іншими зобов'язаннями України перед міжнародними організаціями.

Стратегія передбачає розвиток фінансового ринку України за п'ятьма основними напрямками:

- зростання фінансової стабільності;
- забезпечення макроекономічного розвитку та зростання економіки;
- забезпечення розвитку всіх сегментів фінансового ринку;
- поглиблення фінансової інклюзії;
- впровадження фінансових інновацій.

Зростання фінансової стабільності фінансового ринку можливе шляхом посилення законодавства в сфері захисту інвесторів та кредиторів, підвищення рівня корпоративного управління, реалізації плану BEPS, зростання вимог до внутрішнього контролю учасників ринку, удосконалення системи гарантування вкладів населення, удосконалення системи виведення неплатоспроможних учасників фінансового ринку з ринку, впровадження ризик-орієнтованого нагляду за небанківськими фінансовими установами тощо.

Вплинути на макроекономічний розвиток можливо через активізацію кредитування малого і середнього підприємництва, впровадження експортного фінансування та зменшення перешкод для запуску іпотечного кредитування. Також необхідно проводити зважену фіскальну політику, впровадження другого та третього рівня пенсійної системи, подальший розвиток небанківського кредитування, розвиток внутрішнього ринку державних цінних паперів.

Крім того, розвитку фінансових ринків будуть сприяти валютна лібералізація, розвиток ринків ліквідних фінансових інструментів (корпоративних акцій, облігацій, деривативів), дерегуляція ринків небанківських послуг, впровадження в страхову практику Solvency II і принципів IAIS, модернізація депозитарної та біржової інфраструктури, впровадження міжнародних стандартів функціонування ринків капіталу (вимог EMIR, CSDR, MIFIR, MIFID II, PFM).

Забезпечити поглиблення фінансової інклюзії можливо шляхом впровадження нових стандартів ринкової поведінки фінансових компаній та розкриття інформації про всі фінансові продукти. Крім того, необхідно реалізовувати спеціальні програми, спрямовані на зростання фінансової грамотності фізичних осіб. Також важливим напрямком є посилений захист прав споживачів та створення стимулів для розвитку платіжної інфраструктури для безготівкових платежів.

У зв'язку із поширенням у світі фінансових інновацій в Україні є необхідним впровадження наступних технологій: створення платформи для венчурного капіталу та краудфандингу, розвиток системи віддаленої ідентифікації BankID, впровадження нових технологій для платежів і переказів, розвиток big data, blockchain і хмарних технологій та розширення доступу учасників фінансових ринків до публічних реєстрів.

Таким чином, можна зробити висновок, що стратегія спрямована на проведення реформ у всіх сферах фінансового ринку: в секторі небанківських фінансових установ, на банківському ринку, на ринках капіталу. Реалізація Стратегії допоможе створити прозорий, стабільний, конкурентний і високотехнологічний фінансовий сектор. Розвинутий фінансовий ринок зможе виступити драйвером інклюзивного та стійкого розвитку України та допоможе підвищити добробуту громадян.

ВИСНОВКИ

У сучасній економічній науці існує кілька визначень такого поняття як «фінансовий ринок». В першу чергу варто відзначити, що фінансовий ринок, як і будь-який інший ринок, – це система відносин між покупцями і продавцями. В більш вузькому значенні, фінансовий ринок може бути визначений як сфера реалізації фінансових активів та економічних відносин, що виникають при погодженні інтересів продавців і покупців цих активів, тобто майнових прав, що належать державі, фірмі або домогосподарству

Розглянувши сутність та структуру фінансового ринку можна зробити висновок, що ступінь розвиненості фінансового ринку сприяє більш ефективному розподілу капіталу. Ще однією важливою обставиною є те, що фінансовий ринок сприяє розвитку інновацій в країні. Позитивна роль фінансового ринку в економіці полягає в перерозподільній функції, за допомогою якої грошовий капітал спрямовується на розвиток економіки, в тому числі, і інноваційний. Таким чином, фінансовий ринок сприяє підвищенню ефективності економіки за рахунок перерозподілу фінансових ресурсів в найбільш перспективні галузі, забезпечуючи тим самим внесок в економічне зростання, а також містить у собі потенціал як фактор інноваційного розвитку економіки.

Фінансовий ринок України та його сегменти розвивалися по-різному. Так, одні сегменти ринку більш розвинені, інші відстають у розвитку. За 1991-2020 рр. можна виділити 7 етапів розвитку фінансового ринку України. Періодизація формування і розвитку фінансового ринку України свідчить, що ознаки нестабільності були характерні як кризовим періодам розвитку фінансового ринку, так і періодів відносної стабільності. Слід визнати, що нестабільність (дисбаланси, дезінтеграційні процеси) виявлялася у вітчизняному фінансовому ринку протягом всього періоду його розвитку, а в окремі періоди змінювалася тільки гострота ситуації.

Аналіз фінансового ринку був проведений по трьом ключовим сегментам: банківський сектор, страховий сектор, фондовий ринок. Лідером за обсягом активів у фінансовому секторі України є банківські установи, що говорить про банкоцентричність фінансової системи України. Таке переважання активів та капіталу банків над активами та капіталами інших учасників фінансового ринку України дає можливість зробити висновок, що банки є найбільш важливими учасниками фінансового ринку України. В цілому можна зробити висновок, що банківський сектор України розвивається досить динамічно, навіть не дивлячись на кризу 2014 року, високу інфляцію 2014-2017 рр. та інші негативні фактори.

Аналіз страхового ринку свідчить про те, що страховий ринок постраждав від впливу кризи 2014-2015 рр. Причому спостерігається лаг такого впливу – 2 роки. Тобто Погіршення економічної ситуації в країні відбулося у 2014 році, а по показникам страхового ринку ми бачимо погіршення ситуації у 2016. Починаючи з 2017 року ринок почав відновлювати свою діяльність, що і відображається ключовими його показниками.

Проаналізувавши стан фондового ринку України можна прийти до висновку, що даний ринок характеризується слабким розвитком. Він, нажаль, не виконує класичні функції фондового ринку щодо ефективного залучення капіталу для емітентів і використовується здебільшого для обслуговування потреб державного бюджету України.

В цілому можна зробити висновок, що фінансовий ринок України має достатньо велику кількість проблем та потребує впровадження послідовних дій щодо його розвитку. Однією із головних проблем ринку є економічна та політична нестабільність, що перешкоджає нормальному його функціонуванню та призводить до зниження рівня довіри користувачів до нього.

На основі вищенаведеного можна сформулювати причини нерозвиненості фінансового ринку в Україні та його ключові проблеми:

1. Фінансовий ринок, не дивлячись на його високе значення у ринковій економіці, не є пріоритетом для держави, що не стимулює його розвиток.

2. Відсутня зручне і зрозуміле вітчизняному та зарубіжному інвесторові правове поле – це стосується законодавства, судів і податків. До того ж воно досить часто змінюється та здебільшого не відповідає світовим нормам, особливо в сфері захисту інвесторів.

3. Внутрішній інвестор відсутній, а іноземці не прагнуть інвестувати в Україну через високий рівень нестабільності та незрозумілі правила «гри» на ринку.

4. Відсутність інтересу фізичних осіб до фінансового ринку. Фізичні особи зазвичай у якості фінансових інструментів використовують депозити, інші інструменти фінансового ринку є або не зрозумілими або не доступними для громадян.

5. Відсутність адекватного захисту прав міноритаріїв і взагалі власників, що є неприпустимим для західного інвестора.

6. Низький рівень фінансової грамотності громадян та відсутність традиції та культури користування фінансовими послугами.

7. «Фантомність» фондового ринку, що нібито є в країні (є регулюючий орган, інфраструктура, посередники), але він не виконує своїх прямих функцій.

8. Загальна недосконалість корпоративного управління, низька якість фінансової звітності, зовнішнього і внутрішнього аудиту, неадекватна вартість активів емітентів.

Наявність усіх зазначених проблем потребує здійснення значної кількості зусиль від регуляторів ринку та інших державних органів влади для розвитку фінансового ринку: розробка та впровадження сучасних нормативно-правових актів, співпраця між Урядом, НБУ та НКЦПФР та інше. Але головним є забезпечити економічну та політичну стабільність в країні.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Индекси акцій. Параметри ЦП Індексу ПФТС. Офіційний сайт біржі ПФТС. URL: <http://pfts.ua/trade-info/indexes/shares-indexes>.
2. Український фондовий ринок встановив рекорд: як і завдяки чому. Мультимедійна платформа іномовлення України Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2615657-ukrainskij-fondovij-rinok-vstanoviv-rekord-ak-i-zavdaki-comu.html>.
3. Про затвердження Змін до Положення про функціонування фондових бірж. Рішення НКЦПФР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0324-18>.
4. НКЦПФР оприлюднила показники фондового ринку України за 2018 рік. Офіційний сайт ZN.UA. URL: https://dt.ua/ECONOMICS/nkcpfr-oprilyudnila-pokazniki-fondovogo-rinku-ukrayini-za-2018-rik-302795_.html.
5. Все ниже и ниже! Объясняем, почему Украина опускается в рейтинге конкурентноспособности. Лига-бизнес. URL: <https://biz.liga.net/ekonomika/all/article/vse-nije-i-nije-obyasnyаем-pochemu-ukraina-opuskaetsya-v-reytinge-konkurentnosposobnosti>.
6. The Global Competitiveness Report 2019. Klaus Schwab, World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf.
7. Финансовый рынок Украины – причины упадка. Ракурс. URL: <https://racurs.ua/1585-finansovye-peripetii-ukrainy.html>.
8. Как Украине догнать другие страны? Офіційний сайт «ИЗДАТЕЛЬСКИЙ ДОМ «МЕДИА-ДК». URL: <https://nv.ua/opinion/finansovyuy-rynok-prosedaet-kak-ukraine-dognat-drugie-strany-50047253.html>.
9. Баканаев И. Л., Цокаева Л. А., Мовтигова М. А. Роль финансового рынка в развитии РФ. *Молодой ученый*. 2016. №3. С. 457-459.

10. Бытдаева А. Б. Финансовый рынок РФ: проблемы и перспективы развития. *Научное сообщество студентов XXI столетия*. 2017. № 5(20). URL: [http://sibac.info/archive/economy/5\(20\).pdf](http://sibac.info/archive/economy/5(20).pdf).
11. Селіверстова Л. С., Адаменко І. П. Особливості розвитку фінансового ринку України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 9. С. 13-17.
12. Шишпанова Н. О., Іванов А. О. Фінансовий ринок України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. *Modern Economics*. 2017. Вип. 1. С. 66-72.
13. Коніна М., Реха К., Янковський В. Сучасний стан фінансового ринку України та шляхи його вдосконалення. *Економічний дискурс*. Міжнародний науковий журнал. 2016. Випуск 2. С. 183-192.
14. Евлахова Ю. С. Понятие финансового рынка с позиций современной теории финансов. *Научноисследовательский финансовый институт. Финансовый журнал*. 2011. № 3. С. 85-89.
15. Редзюк Є. Фінансовий ринок та інвестиційні процеси в Україні: досягнення, проблеми та перспективи розвитку. *Виклики часу*. 2016. № 6. С. 9-15.
16. Коваленко В. В. Ринок цінних паперів в умовах структурних дисбалансів. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Випуск 1 (12). С. 172-178.
17. Дубей Д. Проблеми та перспективи розвитку ринку фінансових послуг в Україні. *II Всеукраїнська науково-практична конференція «Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти»*. Секція 1. Розвиток фінансового ринку в умовах структурних трансформацій. 2017. С. 25-27.
18. Селіверстова Л. С. Тенденції розвитку фінансового ринку України. *Макроекономічні аспекти сучасної економіки*. 2017. Випуск № 2 (189). С. 3-9.
19. Голуб С. М. Тенденції та особливості розвитку фінансових ринків світу та України. *Наукові праці НДФІ*. 2016. № 1 (74). С. 126-136.

- 20.Онишко С. В., Чуницька І. І. Стратегічна траєкторія розвитку фінансового ринку у форматі взаємодії складових його інфраструктурного потенціалу. *БізнесІнформ*. 2018. № 7. С. 194-201.
- 21.Пшик Б. І. Сучасні проблеми розвитку ринків небанківських фінансових послуг в Україні та шляхи їх вирішення. *Ефективна економіка*. 2017. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5759>.
- 22.Поддєрьогіна Я. А. Функціонування фондового ринку України: стан та перспективи розвитку. *Международный научный журнал*. 2016. № 3. С. 134-142.
- 23.Wurgler J. Financial Markets and the Allocation of Capital. *Yale ICF Working Paper*. 1999. № 8. 39 p.
- 24.Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг. Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2002. № 1. ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
- 25.Про банки і банківську діяльність. Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 5-6. ст.30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
- 26.Про цінні папери та фондовий ринок. Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2006. № 31. ст. 268. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.
- 27.Про страхування. Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 18. ст. 78. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.
- 28.Про кредитні спілки. Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2002. № 15. ст.101. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14>.
- 29.Abeyssekera R. Examining Counsellor Expertise: Evidence from the Sri Lankan Microfinance Sector. *Business Ethics and Leadership*. 2020. № 4(1). P. 57-67. DOI: [http://doi.org/10.21272/bel.4\(1\).57-67.2020](http://doi.org/10.21272/bel.4(1).57-67.2020)

30. AUgbaka M., Awujola A., Shcherbyna T. Economic Development, Foreign Aid and Poverty Reduction: Paradigm in Nigeria. *SocioEconomic Challenges*. 2019. Vol. 3, Issue 4. P. 5-12. – DOI: [https://doi.org/10.21272/sec.3\(4\).5-12.2019](https://doi.org/10.21272/sec.3(4).5-12.2019).
31. Bagmet K., Obeid H. Corruption and migration policy. EU crisis management revisited. *SocioEconomic Challenges*. 2017. № 1(1). P. 54-59. DOI: [10.21272/sec.2017.1-06](https://doi.org/10.21272/sec.2017.1-06)
32. Bhowmik D. An Econometric Analysis of World GDP Share of India during 1960-2015. *SocioEconomic Challenges*. 2018. № 2(1). P. 40-55. DOI: [10.21272/sec.2\(1\).40-55.2018](https://doi.org/10.21272/sec.2(1).40-55.2018)
33. Nguedie Y. H. N. Corruption, Investment and Economic Growth in Developing Countries: A Panel Smooth Transition Regression Approach. *SocioEconomic Challenges*. 2018. № 2(1). P. 63-68. DOI: [10.21272/sec.2\(1\).63-68.2018](https://doi.org/10.21272/sec.2(1).63-68.2018)
34. Chakrawal Al. K., Goyal P. Performance Measurement and Management in Public Enterprises in India: A Case Study of NTPC. *Financial Markets, Institutions and Risks*. 2018. № 2(3). P. 28-37. DOI: [10.21272/fmir.2\(3\).28-37.2018](https://doi.org/10.21272/fmir.2(3).28-37.2018).
35. Didenko I., Hammadi H. Demand Forecast, Supply and Equilibrium Price on the Deposit Market: Methodology and Experience of Ukraine. *Financial Markets, Institutions and Risks*. № 1(3). P. 34-43. DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.1\(3\).34-43.2017](http://doi.org/10.21272/fmir.1(3).34-43.2017)
36. Dmytrov S., Medvid T. An approach to the use of indices-based analysis subject to money laundering and terrorist financing national risk assessment. *SocioEconomic Challenges*. 2017. № 1(1). P. 35-47. DOI: [10.21272/sec.2017.1-04](https://doi.org/10.21272/sec.2017.1-04)
37. He Shuquan. Competition among China and ASEAN-5 in the US Market: A New Extension to Shift-Share Analysis. *SocioEconomic Challenges*. 2019. № 3(4). P. 129-137. DOI: [http://doi.org/10.21272/sec.3\(4\).129-137.2019](http://doi.org/10.21272/sec.3(4).129-137.2019).

38. He Shuquan. The Impact of Trade on Environmental Quality: A Business Ethics Perspective and Evidence from China. *Business Ethics and Leadership*. 2019. № 3(4). P. 43-48. DOI: [http://doi.org/10.21272/bel.3\(4\).43-48.2019](http://doi.org/10.21272/bel.3(4).43-48.2019)
39. Jiang Yu., Wang G. Monetary Policy Surprises and the Responses of Asset Prices: An Event Study Analysis. *SocioEconomic Challenges*. 2017. № 1(3), P. 22-44. DOI: 10.21272/sec.1(3).22-44.2017
40. Kamara R. D. Creating Enhanced Capacity for Local Economic Development (LED) through Collaborative Governance in South Africa. *SocioEconomic Challenges*. 2017. Vol. 1, Iss. 3. P. 98–115. DOI: 10.21272/sec.1(3).98-115.2017
41. Khan K., Qingyang W., Khurshid A. Causal Relationship between Monetary Policy and the Stock Market: a Bootstrap Rolling Window Approach. *Financial Markets, Institutions and Risks*. 2017. № 1(4). P. 5-15. DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.1\(4\).5-15.2017](http://doi.org/10.21272/fmir.1(4).5-15.2017)
42. Lieonov S., Didenko I. Assessment of demand, supply and equilibrium price on the deposit market of Ukraine. *Financial Markets, Institutions and Risks*. 2017. № 1(1). P. 5-13. DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.1\(1\).5-13.2017](http://doi.org/10.21272/fmir.1(1).5-13.2017).
43. Makiyan S. N., Alibeiki H. Macroeconomic indices and capital market: evidence from Tehran Stock Market. *SocioEconomic Challenges*. 2017. № 1(2). P. 19-26. Doi: 10.21272/sec.1(2).19-26.2017.
44. Mercado M.P.S.R., Vargas-Hernández, J.G. Analysis of the Determinants of Social Capital in Organizations. *Business Ethics and Leadership*. 2019. № 3(1). P. 124-133. DOI: [http://doi.org/10.21272/bel.3\(1\).124-133.2019](http://doi.org/10.21272/bel.3(1).124-133.2019)
45. Obidjon G., Zakharkin O., Zakharkina L. Research of innovation activity influence on return of stocks in industrial enterprises. *SocioEconomic Challenges*. 2017. № 1(2). P. 80-102. DOI: 10.21272/sec.1(2).80-102.2017.
46. Pilia G. Estonia and Lithuania in transition: A compared analysis of the change and its costs and benefits. *Business Ethics and Leadership*. 2017. № 1(2). P. 12-19. DOI: 10.21272/bel.1(2).12-19.2017

47. Prince T. Behavioral Finance and the Business Cycle. *Business Ethics and Leadership*. 2017. № 1(4). P. 28-48. DOI: 10.21272/bel.1(4).28-48.2017
48. Rubanov P. M. Transformation of the banking sector in the digital era. *Mechanism of Economic Regulation*. 2019. № 4. P. 110-118. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2019.86.11>
49. Rubanov P., Marcantonio A. Alternative finance business-models: online platforms. *Financial Markets, Institutions and Risks*. 2017. Vol. № 1 (3). P. 92–98. DOI: 10.21272/fmir.1(3).92-98.2017
50. Sineviciene L., Shkarupa O., Sysoyeva L. Socio-economic and Political Channels for Promoting Innovation as a Basis for Increasing the Economic Security of the State: Comparison of Ukraine and the Countries of the European Union. *SocioEconomic Challenges*. 2018. № 2(2). P. 81-93. DOI: 10.21272/sec.2(2).81-93.2018
51. Subeh M. A., Boiko A. Modeling efficiency of the State Financial Monitoring Service in the context of counteraction to money laundering and terrorism financing. *SocioEconomic Challenges*. 2017. № 1(2). P. 39-51. DOI: 10.21272/sec.1(2).39-51.2017.
52. Tommaso F. D. How Public R&D Funding Can Be Profitable in Europe and in International Financial Markets? *Financial Markets, Institutions and Risks*. 2018. № 2(4). P. 13-19. DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.2\(4\).13-19.2018](http://doi.org/10.21272/fmir.2(4).13-19.2018)
53. Tommaso F. D. What are the costs and benefits of a international corporate governance reregulation? *Financial Markets, Institutions and Risks*. 2018. № 2(3). P. 62-67. DOI: 10.21272/fmir.2(3).62-67.2018.
54. Vieriezubova T., Levchenko V. Openness of the insurance market for foreign entities: methodology and experience of Ukraine. *Financial Markets, Institutions and Risks*. 2017. № 1(2). P. 87-95. DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.1\(2\).87-95.2017](http://doi.org/10.21272/fmir.1(2).87-95.2017).
55. Weldelessie H., Gouder S., Sheik M., Booth R. Impacts of Stock Market Performance on Firms' Growth: With Reference to South Africa. *Financial*

Markets, Institutions and Risks. 2019. № 3(1). P. 50-62. DOI:
[http://doi.org/10.21272/fmir.3\(1\).50-62.2019](http://doi.org/10.21272/fmir.3(1).50-62.2019)

56. Williams G., Kotliarevskiy O. Forecasting the price dynamics in the markets – benchmark prices (using the example of the interbank credit market and the bond market). *Financial Markets, Institutions and Risks*. 2017. № 1(2). P. 50-59. DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.1\(2\).50-59.2017](http://doi.org/10.21272/fmir.1(2).50-59.2017).
57. Yoshimori M. Shadow Exchange Rates – Changing the Winds with Headwinds and Tailwinds. *SocioEconomic Challenges*. 2019. № 3(2). P. 78-88. DOI: [http://doi.org/10.21272/sec.3\(2\).78-88.2019](http://doi.org/10.21272/sec.3(2).78-88.2019).

ДОДАТОК А

Динаміка основних показників розвитку страхового ринку за 2015-2019 роки

Таблиця А.1 – Динаміка основних показників розвитку страхового ринку за 2015-2019 роки

Показники	Рік					2019/2015 +,-
	2015	2016	2017	2018	2019	
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітного періоду, тис. одиниць						
Кількість договорів, крім договорів з ОС від нещасних випадків на транспорті	109106,8	61272,8	70658,2	77495	80271,1	-26,43
Кількість договорів з ООС від нещасних випадків на транспорті	93322,5	118198,4	114824,7	123582,5	116652,6	25,00
Страхова діяльність, млн. грн.						
Валові страхові премії, у тому числі:	29736	35170,3	43431,8	49367,5	53001,2	78,24
зі страхування життя	2186,6	2756,1	2913,7	3906,1	4624	111,47
Валові страхові виплати, у тому числі:	8100,5	8839,5	10536,8	12863,4	14388,3	77,62
зі страхування життя	491,6	418,3	556,3	704,9	575,9	17,15
Рівень валових виплат, %	27,20%	25,10%	24,30%	26,10%	27,10%	-0,37
Чисті страхові премії	22354,9	26463,8	28494,4	34424,3	39586	77,08
Чисті страхові виплати	7602,8	8561	10256,8	12432,6	14040,5	84,68
Рівень чистих виплат, %	34,00%	32,30%	36,00%	36,10%	35,50%	4,41
Перестраховування, млн. грн.						
Сплачено на перестраховування, у тому числі:	9911,3	12668,7	18333,6	17940,7	16713,4	68,63
Виплати, компенсовані перестраховиками, у тому числі:	1345,8	1233,2	1208,2	2459	2508,2	86,37
Страхові резерви, млн. грн.						
Обсяг сформованих страхових резервів	18376,3	20936,7	22864,4	26975,6	29558,8	60,85
- резерви зі страхування життя	6889,3	7828,2	8389,6	9335,1	10273,7	49,13
- технічні резерви	11487	13108,5	14474,8	17640,5	19285,1	67,89
Активи страховиків та статутний капітал, млн. грн.						
Загальні активи страховиків	60729,1	56075,6	57381	63493,3	63866,8	5,17
Активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування»	36418,8	35071,9	36084,6	40666,5	44609,9	22,49